

Γεώργιος ο Χιοπολίτης

Περίληψη :

Νεομάρτυρας από τη Χίο που μαρτύρησε στο Αϊβαλί (Κυδωνίες) το 1807 και αναδείχθηκε σε πολιούχο της πόλης.

Τόπος και Χρόνος Γέννησης

Περίπου 1785 – Χίος

Τόπος και Χρόνος Θανάτου

1807 – Αϊβαλί

Κύρια Ιδιότητα

Νεομάρτυρας

1. Ο βίος

Αποκλειστική σχεδόν πηγή για τη ζωή του Γεωργίου είναι ο νεομαρτυρικός βίος του που τον συνέγραψε ο Νικηφόρος ο Νεαμονίτης.¹ Σύμφωνα με όσα παρατίθενται εκεί, ο Γεώργιος γεννήθηκε στην πόλη της Χίου. Εφόσον ήταν 22 ετών όταν μαρτύρησε, πρέπει να γεννήθηκε γύρω στο 1785.

Σε μικρή ηλικία μαθήτευσε σε έναν ταλιαδούρο, δηλαδή ξυλογλύπτη, και έφυγε μαζί του για τα Ψαρά, όπου ο τεχνίτης επρόκειτο να εργαστεί στο τέμπλο της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου. Από εκεί ο Γεώργιος έφυγε απροειδοποίητα για την Καβάλα. Εκεί συνελήφθη να κλέβει καρπούζια, δόθηκε σε μια μουσουλμανική οικογένεια, εξισλαμίστηκε και πήρε το όνομα Αχμέτ. Εργάστηκε στο πλοίο ενός μουσουλμάνου ναυτικού και τελικά εγκαταστάθηκε στον [Τσεσμέ](#).² Σε ένα από τα ταξίδια του στη Χίο τον αναγνώρισε ένας παλιός του γνώριμος και ο εξισλαμισμός του έγινε γνωστός. Η συνάντηση με τον πατέρα του και η απελπισία του τελευταίου για την αποστασία του γιου του προξένησαν τύψεις στον Αχμέτ-Γεώργιο, ο οποίος κατέφυγε στο [Αϊβαλί](#) (Κυδωνίες), όπου ζούσε για καιρό ως χριστιανός σε ένα υποστατικό έξω από την πόλη.

Λίγο πριν από τον επικείμενο γάμο του Γεωργίου με μια χριστιανή, ο αδελφός της μέλλουσας νύφης, με τον οποίο φαίνεται ότι είχε χρηματικές διαφορές, τον κατήγγειλε ως μουσουλμάνο εξωμότη στις οθωμανικές αρχές.³ Ο Γεώργιος οδηγήθηκε στον καδή, ο οποίος προσπάθησε να τον πείσει να ομολογήσει τη μουσουλμανική του πίστη, δεδομένου ότι η αποστασία από το Ισλάμ τιμωρούνταν με θάνατο. Ο Γεώργιος αρνήθηκε, αποκήρυξε το όνομα Αχμέτ και οικειοποιήθηκε πάλι το χριστιανικό του όνομα. Αμετάπειστος έμεινε και κατά το διάστημα της φυλάκισής του, ενισχυόμενος και από τους χριστιανούς του Αϊβαλιού, οι οποίοι μάλιστα φέρεται πως κατάφεραν να στείλουν στη φυλακή έναν ιερέα που του έδωσε τη μετάληψη.

2. Το μαρτύριο

Σύμφωνα με τον βίο του Γεωργίου, ο επικείμενος θάνατός του προκάλεσε αναβρασμό στην πόλη του Αϊβαλιού. Πριν από την 26η Νοεμβρίου 1807, την καθορισμένη ημέρα θανάτωσης, οι χριστιανοί της πόλης τέλεσαν αγρυπνία και από τα χαράματα είχαν κατακλύσει το χώρο του παζαριού, όπου θα λάμβανε χώρα η εκτέλεση. Οι Οθωμανοί διέλυσαν το συγκεντρωμένο πλήθος, το οποίο όμως επανήλθε σταδιακά στο χώρο του δράματος. Ο Γεώργιος αρνήθηκε για τελευταία φορά να ομολογήσει πίστη στο Ισλάμ και εκτελέστηκε διά πυροβολισμού και αποκεφαλισμού. Αμέσως μετά το θάνατό του οι χριστιανοί έτρεξαν να βάνουν τα μαντίλια τους στο αίμα του και να αποσπώνουν το ρουχισμό του για κειμήλιο.

3. Η λατρεία

Οι Οθωμανοί, σύμφωνα με τον βίο, έριξαν το σώμα του Γεωργίου σε ρεματιά κοντά στην πόλη, από όπου οι χριστιανοί το πήραν και το ενταφίασαν στο κοντινό νησί Νησοπούλα. Από εκεί το μετέφεραν αργότερα με την ανοχή των οθωμανικών

Γεώργιος ο Χιοπολίτης

αρχών στο [ναό του Αγίου Γεωργίου](#), που αφιερώθηκε στον άγιο προς τιμήν του μάρτυρα,⁴ και ασήμωσαν την κάρα. Η 26η Νοεμβρίου καθιερώθηκε ως ημέρα μνήμης του αγιοποιημένου στη λαϊκή λατρεία Γεωργίου, προς τιμήν του οποίου γράφτηκαν ακολουθίες και φιλοτεχνήθηκαν εικόνες. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του [Φώτη Κόντογλου](#), σε μία από αυτές, φιλοτεχνημένη από κάποιον Ντάντινα, ο μάρτυρας παριστάνεται να κρατά το κεφάλι του, ενώ στο κάτω μέρος παρουσιάζονται τα τέσσερα κομβικά σημεία του μαρτυρίου: η κρίση από τον καδή, η μετάληψη στη φυλακή, η εκτέλεση και η ταφή του λειψάνου στο νησί Νησοπούλα.

Οι χριστιανοί της πόλης κατά την επέτειο του θανάτου του μάρτυρα ασπάζονταν την κάρα του και στερέωναν κεριά σε μία πλάκα στο παζάρι που θεωρούνταν πως είχε βαφτεί από το αίμα του. Ο Γεώργιος γρήγορα έλαβε τη θέση του πολιούχου του Αϊβαλιού και η λατρεία του αποτέλεσε για τους Αϊβαλιώτες πρόσφυγες του 1922 συνεκτικό στοιχείο καταγωγής και ταυτότητας.⁵ Στο χωριό Νέες Κυδωνιές της Μυτιλήνης, που κατοικήθηκε από Αϊβαλιώτες πρόσφυγες, το τζαμί των παλαιών μουσουλμάνων κατοίκων του χωριού μετατράπηκε σε ναό αφιερωμένο στο μάρτυρα.

4. Το ιστορικό πλαίσιο του μαρτυρίου

Η συγγραφή βίων νεομαρτύρων, οι περισσότεροι εκ των οποίων είναι εξισλαμισμένοι χριστιανοί που μετανοούν και επιστρέφουν στην πρότερη θρησκεία, εξυπηρετούσε την προσπάθεια καταπολέμησης του εξισλαμισμού, καθώς, όπως τονίζεται στους βίους, η αποστασία από το Ισλάμ απαγορεύεται και τιμωρείται με θάνατο. Στο πλαίσιο αυτό ενδυνάμωσης του συνεκτικού ιστού του χριστιανικού ποιμνίου ο κρυπτοχριστιανισμός εύλογα αποσιωπάται ή και καταδικάζεται ως επιλογή.⁶

Παράλληλα οι μάρτυρες κατέλαβαν σημαντική θέση στη λαϊκή λατρεία, αν και δεν είχαν αγιοποιηθεί επίσημα από την Ορθόδοξη Εκκλησία, και η συμβολική τους παρουσία ενίσχυε τη συνοχή των χριστιανικών κοινοτήτων μέσω της συσπείρωσής τους γύρω από έναν «πολιούχο». Ως προς τα ιστορικά συμφραζόμενα του μαρτυρίου και της λατρείας του Γεωργίου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι εντάσσεται στο ιδεολογικό και κοινωνικό πλαίσιο του ύστερου 18ου και πρώιμου 19ου αιώνα, εποχή κατά την οποία κορυφώνεται τόσο η αντίδραση στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό όσο και η έξαρση του θρησκευτικού αισθήματος από ομάδες όπως οι [Κολλυβάδες](#). Η λατρεία των μαρτύρων και, συχνά, η προτροπή στο μαρτύριο αποτέλεσε μία από τις προτεραιότητες σημαντικών μορφών του Αντιδιαφωτισμού, όπως ο Αθανάσιος ο Πάριος, ο Μακάριος Νοταράς, ο Νικόδημος ο Αγιορείτης και ο Νικηφόρος ο Νεαμονίτης, που εν μέρει προέρχονταν από τον κύκλο των Κολλυβάδων.⁷

Με αυτόν τον τρόπο ο «υπέρ πίστεως» θάνατος αναδείχθηκε σε σύμβολο συσπείρωσης και ιδεολογικής συνοχής κατά τα τέλη του 18ου αιώνα.⁸ Διόλου τυχαία, την εποχή εκείνη παρατηρείται κορύφωση του φαινομένου, η οποία οφείλεται τόσο στην πύκνωση παρόμοιων περιστατικών όσο και στη συστηματικότητα της καταγραφής τους σε νεομαρτυρικούς βίους.

Τέλος, στην ερμηνεία της κορύφωσης αυτής θα πρέπει να συνεκτιμηθεί η αυξημένη πόλωση μεταξύ χριστιανικών και μουσουλμανικών κοινοτήτων σε κάποια αστικά κέντρα της Αυτοκρατορίας που, εν μέρει τουλάχιστον, οφείλεται στους συχνούς ρωσοτουρκικούς πολέμους και την εν γένει αυξημένη παρουσία Ευρωπαίων χριστιανών εμπόρων στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

1. Ο βίος μαζί με την Ακολουθία του Γεωργίου πρωτοδημοσιεύτηκαν στο *Νέον Λειμωνάριον Β'* (Βενετία 1819), σελ. 115-25.

2. Τα σχετικά με την εγκατάστασή του στον Τσεσμέ τα αναφέρει ο Κόντογλου, ο οποίος εκτός από το βίο του Γεωργίου αντλεί και από τη λαϊκή παράδοση του Αϊβαλιού. Βλ. Κόντογλου, Φ., *Το Αϊβαλί η πατρίδα μου*² (Αθήνα 1975), σελ. 31.

3. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή που παραθέτει η Παναγιωταρέα, ο Γεώργιος αναγνωρίστηκε από Οθωμανό αξιωματούχο που είχε περάσει από τη Χίο στο Αϊβαλί. Βλ. Παναγιωταρέα, Α., *Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες* (Θεσσαλονίκη 1994), σελ. 41.

Γεώργιος ο Χιοπολίτης

4. Αυτή είναι η εκδοχή που δίνει ο Κόντογλου. Βλ. Κόντογλου, Φ., *Το Αϊβαλί η πατρίδα μου*² (Αθήνα 1975), σελ. 48.
5. Βλ. σχετικά Παναγιωταρέα, Α., *Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες* (Θεσσαλονίκη 1994), σελ. 41.
6. Βλ. σχετικά Zachariadou, E., "The neomartyr's message", *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* 8 (1990-1), σελ. 51-63.
7. Βλ. σχετικά Ηλιού, Φ., «Πόθος μαρτυρίου», *Τα Ιστορικά* 12:23 (Δεκέμβριος 1995), σελ. 274, και Τζεδόπουλος, Γ., «Εθνική ομολογία και συμβολική στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Οι εθνομάρτυρες», *Μνήμων* 24 (2002), σελ. 107-16. Την ίδια εποχή εκδίδονται άλλωστε τα δύο μείζονα μαρτυρολόγια νεομαρτύρων: Το *Νέον Μαρτυρολόγιον* του Νικοδήμου του Αγιορείτη (Βενετία 1799) και το *Νέον Λειμωνάριον* (Βενετία 1819).
8. Ηλιού, Φ., «Πόθος μαρτυρίου», *Τα Ιστορικά* 12:23 (Δεκέμβριος 1995), σελ. 271-75· Τζεδόπουλος, Γ., «Εθνική ομολογία και συμβολική στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Οι εθνομάρτυρες», *Μνήμων* 24 (2002), σελ. 107-16.

Βιβλιογραφία :

	Σακκάρης Γ. , <i>Ιστορία των Κυδωνιών</i> , Αθήναι 1920
	Παναγιωταρέα Α. , <i>Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες</i> , Θεσσαλονίκη 1994
	Κόντογλου Φ. , <i>Το Αϊβαλί η πατρίδα μου</i> , Αθήνα 1975
	Ηλιού Φ. , "Πόθος μαρτυρίου", <i>Τα Ιστορικά</i> , 23, 1995, 267-284
	"Άγιος Γεώργιος Χιοπολίτης", <i>Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια</i> , Αθήνα 1964, 449-451
	Zachariadou E.A. , "The neomartyr's message", <i>Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών</i> , 8, 1990-1991, 51-63
	Τζεδόπουλος Γιώργος , "Εθνική ομολογία και συμβολική στην Ελλάδα του 19ου αιώνα: οι εθνομάρτυρες", <i>Μνήμων</i> , 24, 2002, 107-143

Γλωσσάριο :

	Κολλυβάδες Όνομα που αποδόθηκε σε μοναχούς του Αγίου Όρους που προκάλεσαν, στα μέσα του 18ου αιώνα, διαμάχη σχετικά με την απόδοση κολλύβων και την τέλεση μνημόσυνων την Κυριακή, καθώς και με τη συχνή μετάληψη. Οι Κολλυβάδες υποστήριζαν ότι κατά την Κυριακή δεν πρέπει να τελούνται μνημόσυνα. Τάχθηκαν επίσης υπέρ της συχνής μετάληψης. Μεταξύ των αρχηγών τους αναφέρονται ο Μακάριος Νοταράς, ο Αθανάσιος Πάριος και ο Νικόδημος ο Αγιορείτης. Η διαμάχη, που συγκλόνισε την Ορθόδοξη Εκκλησία, ανέδειξε τους Κολλυβάδες ως εκπροσώπους μιας τάσης στο πλαίσιο της Εκκλησίας που απέρριπτε κάθε είδους νεωτερισμούς. Παρ' όλα αυτά, στη δράση και τη σκέψη των Κολλυβάδων είναι ορατές αρκετές "νεωτερικές" συμπεριφορές, όπως π.χ. η συνειδητή επιλογή της τυπογραφίας για τη μετάδοση των ιδεών τους. Από την κίνηση των Κολλυβάδων προήλθαν οι σημαντικότεροι πολέμιοι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.
--	---

Πηγές

Νέον Λειμωνάριον (Βενετία 1819).

Νικόδημος ο Αγιορείτης, *Νέον Μαρτυρολόγιον* (Βενετία 1799).

Γεώργιος ο Χιοπολίτης

Παραθέματα

Από την ακολουθία του Γεωργίου

«Η Χίος σε βλάστημα τερπνόν, Αθλητά εξήγαγε, Κυδωνιών δε η Πόλις σε, καλώς εξέθρεψε, και ο ουρανός σε, μετά τέλος είληφε, Γεώργιε τρισμάκαρ αθλήσαντα, και την πανέντιμον, εκμηθέντα ξίφει κάραν σου, ως ωραίον καρπόν και ακήρατον».

Από την ακολουθία του Γεωργίου του Χιοπολίτη που συνέγραψε ο Νικηφόρος ο Νεαμονίτης, στο *Νέον Λειμωνάριον Β'* (Βενετία 1819), σελ. 115.